Stora utskottet

Förslag till EUROPAPARLAMENTETS OCH RÅDETS FÖRORDNING om ändring av förordning (EU) 2019/943 vad gäller framtidssäkring av elräkningar i unionen, genom att minska systemkostnaderna och främja elektrifiering och digitalisering

INLEDNING

Remiss

Europeiska kommissionen lade den 17 juli 2026 fram ett förslag till Europaparlamentets och rådets förordning om ändring av förordning (EU) 2019/943 vad gäller framtidssäkring av elräkningar i unionen, genom att minska systemkostnaderna och främja elektrifiering och digitalisering (nedan *förordningsförslaget* eller *förslaget*). Kommissionen översände förordningsförslaget till riksdagen den 2 september 2026 i enlighet med protokoll nr 2 om tillämpning av subsidiaritets- och proportionalitetsprinciperna, fogat till fördraget om Europeiska unionen och fördraget om Europeiska unionens funktionssätt.

Enligt 30 § 3 mom. i riksdagens arbetsordning ska dokument som Europeiska unionens institutioner sänder till riksdagen och som innehåller ett utkast till en rättsakt som ska godkännas i lagstiftningsordning antecknas av stora utskottet ha inkommit. Utskottet ska sända dem till de behöriga fackutskotten och till Ålands lagting för att de ska kunna meddela stora utskottet sin uppfattning om hur utkastet förhåller sig till subsidiaritetsprincipen.

I enlighet med 30 § 4 mom. i arbetsordningen kan riksdagen på förslag av stora utskottet besluta att till Europaparlamentets talman samt rådets och kommissionens respektive ordförande lämna ett motiverat yttrande i enlighet med artikel 6 i protokollet om tillämpning av subsidiaritets- och proportionalitetsprinciperna med skälen till att riksdagen anser att det aktuella förslaget inte är förenligt med subsidiaritetsprincipen.

Ekonomiutskottet beslutade den 8 oktober 2026 att föreslå för stora utskottet att stora utskottet tar upp förordningsförslaget till behandling med avseende på subsidiaritetsprincipen enligt artikel 5.3 i fördraget om Europeiska unionen. I sitt ställningstagande konstaterade ekonomiutskottet att kommissionen enligt den utredning som utskottet fått när det gäller bestämmelserna om nätavgifter och energibeskattning inte på ett tillräckligt sätt har visat att målen i förslaget inte kan nås på medlemsstatsnivå eller att de bättre kan nås på unionsnivå. Enligt utskottet är det oklart om den föreslagna detaljerade regleringen på EU-nivå i sin helhet är nödvändig för att målen för förslaget ska kunna uppnås.

Stora utskottet beslutade den 14 oktober 2026 att ta upp ärendet till behandling och utarbeta ett betänkande med förslag till riksdagens ståndpunkt om förordningsförslagets förenlighet med subsidiaritetsprincipen.

Sakkunniga

Utskottet har hört
- lagstiftningsråd Leo Parkkonen, finansministeriet
- industriråd Tatu Pahkala, arbets- och näringsministeriet.

Stora utskottet har fått ett ställningstagande om förordningsförslaget av Ålands landskapsregering.

FÖRORDNINGSFÖRSLAGET

Syftet med förordningsförslaget är att minska de systemkostnader som orsakas elanvändarna, stödja elektrifiering och främja digitalisering av elsystemet. Kommissionen anser att det är möjligt att minska kostnaderna för elsystemet genom att använda befintlig infrastruktur på ett effektivare sätt, öka flexibiliteten och införa nya digitala lösningar.

Förordningsförslaget ändrar lagstiftningen om elnätsavgifter och energibeskattning och medför nya bestämmelser om smarta elnät, utbyte av uppgifter om elnät och smarta mätarsystem i elmarknadsförordningen. Dessutom preciserar den föreslagna förordningen förfarandena för elnätsanslutningar och situationer med otillräcklig nätkapacitet. Enligt kommissionen är målet att öka utnyttjandegraden för befintlig nätinfrastruktur, minska systemkostnaderna och stödja elektrifiering.

Ekonomiutskottet fäster i sitt ställningstagande med avseende på subsidiaritetsprincipen särskild uppmärksamhet vid förordningsförslagets bestämmelser om nätavgifter och energibeskattning. Dessa bestämmelser beskrivs närmare nedan.

Nätavgifter

Syftet med de ändringar som rör nätavgifter är enligt kommissionen att stärka incitamenten för användare av elnätet och systemansvariga så att nätet används effektivare, förbrukningstopparna reduceras, flexibiliteten ökas och behovet av att utveckla nätet kan minskas. Den föreslagna förordningen syftar till att precisera de gemensamma principerna på EU-nivå om de tariffmetoder som ska stödja unionens elektrifieringsmål. Ett mål är dessutom att göra nätavgifterna mer transparenta och mer jämförbara och att förbättra bedömningen av en effektiv användning av elnät.

Det centrala innehållet i förslaget rör nätavgifts- och tariffmetoder i artikel 18 i elmarknadsförordningen. Nätavgifter, eller tariffer, syftar på anslutnings- och nättjänstavgifter

som tas ut på distributions- och överföringssystemnivå. Genom förslaget preciseras dessutom att med tariffmetoder avses både de nätavgifter som tillämpas på systemanvändarna och fastställandet av nätinnehavarnas inkomstbildning.

Den gällande elmarknadsförordningen innefattar allmännare principer om avspegling av kostnaderna, transparens och icke-diskriminering i fråga om nätavgifter samt om främjande av en effektiv användning av elsystem. Förslaget preciserar de nuvarande principerna, utvidgar deras tillämpningsområde, ändrar dem till mer bindande krav och gör en del av dem mer detaljerade. Dessutom ska helt nya krav införas i förordningen. Som ett nytt element fastslår förslaget att artikeln uttryckligen även ska gälla metoder för fastställande av den ersättning som de systemansvariga får.

Förslaget innefattar fortfarande ett krav på att nätavgifterna ska bygga på kostnaderna för en effektiv och strukturellt jämförbar systemansvarigs kostnader och beakta avgifter och inkomster från kompensationssystemet mellan de systemansvariga. Enligt artikel 18.2 ska nätavgifterna omfatta incitament att använda elnätet på ett kostnadseffektivt sätt, optimera utvecklingen, stödja flexibilitetstjänster och flexibla nätanslutningar och ge stöd för att använda digitala lösningar, smarta elnät och smarta mätarsystem.

Metoderna för fastställande av nätavgifter och den ersättning som de systemansvariga får bör framöver inte enbart beakta kraven på avspegling av kostnaderna, energilagring, integrering av förnybar energi och effektiv användning av elnätet i den gällande förordningen utan även de kostnader som systemanvändarna orsakar nätet, och erbjuda användarna incitament att ta ut och mata in el i nätet på ett sätt som stöder en effektiv användning av elsystemet. För artikel 18.2 föreslås även obligatoriska lokaliseringssignaler, incitament för att minska förbrukningstopparna, kapacitetsbaserade avgiftskomponenter och tidsdifferentierade nätavgiftselement.

I artikel 18.2 ska förslaget även utvidga tillämpningsområdet för flera nuvarande principer. Kravet på icke-diskriminering i fråga om nätnivåer ska framöver gälla all förbrukning, produktion och andra systemanvändare istället för ett produktionsfokuserat tillvägagångssätt. Nätavgifterna ska dessutom noggrannare beakta tredjepartstillträde till marknaden, aggregering, energigemenskaper, egenproduktion, energilagring och deltagande i efterfrågeflexibilitet. Dessutom innehåller förslaget mer precisa bestämmelser om främjande av användning av flexibla nätanslutningar och om fastställande av nätavgifter för energilager.

Kommissionen ska också ges befogenhet att anta delegerade akter om en gemensam struktur för nätavgifterna och, på unionsnivå, om harmoniserade tariffmetoder. Genom delegerade akter preciseras även de villkor enligt vilka de nationella tillsynsmyndigheterna kan införa särskilda tariffsystem för specifika kategorier av användare samt krav på samråd om tariffmetoder. De föreslagna befogenheterna kan påverka de nationella tillsynsmyndigheternas möjligheter att använda den befogenhet som myndigheterna har getts genom elmarknadsdirektivet att fastställa eller godkänna metoder som ska tillämpas på nätavgifter.

Energibeskattning

Målet med de föreslagna bestämmelserna om elbeskattning är enligt kommissionen att stödja elektrifiering genom att säkra att punktskatten på el inte ska vara högre än skatten på naturgas. Dessutom syftar förslaget till att göra det lättare att för energiintensiva företag använda de elskattenedsättningar eller skattebefrielser som fastställs i energiskattedirektivet. Enligt kommissionen kompletterar åtgärderna för beskattning de åtgärder som gäller nätavgifter, och de stöder övergången från fossila bränslen till el.

För förordningen föreslås en ny artikel 18c om energibeskattning. Enligt förslaget ska medlemsstaterna främja användning av el som energikälla genom beskattningsmässiga styrmetoder. Dessutom ska medlemsstaterna fastställa punktskatter på el och naturgas som omfattas av tillämpningsområdet för rådets direktiv 2003/96/EG om en omstrukturering av gemenskapsramen för beskattning av energiprodukter och elektricitet, nedan kallat energiskattedirektivet, så att skattesatsen för el inte är högre än den skattesats som tillämpas på naturgas. Den föreslagna artikeln ska även omfatta en möjlighet att göra undantag från detta krav på grundval av särskilda nationella omständigheter genom ett tidsbegränsat undantag som kommissionen har godtagit.

Enligt förslaget ska dessutom miljökravet i artikel 17.4 i energiskattedirektivet anses vara automatiskt uppfyllt när en medlemsstat tillämpar en nedsatt skattesats eller en skattebefrielse på el som levereras till energiintensiva företag.

Förslaget skulle minska medlemsstaternas skattepolitiska handlingsutrymme genom att det samordnar elbeskattningen med naturgasbeskattningen så att elbeskattningen i alla situationer är lägre än naturgasbeskattningen. Samtidigt skapas en ny möjlighet till energiskattebefrielse för elanvändningen inom energiintensiva industrier. På så sätt skiljer sig förslaget till denna del från de befintliga bestämmelserna om harmoniserad energibeskattning i energiskattedirektivet och från det som möjliggörs för medlemsstaterna.

Kommissionens bedömning av förslagets förenlighet med subsidiaritetsprincipen

Enligt kommissionen kan målen för förslaget inte i tillräcklig utsträckning uppnås genom medlemsstaternas egna åtgärder, eftersom digitaliseringen av elsystemet, utnyttjandet av efterfrågeflexibiliteten och utbyggnaden av smarta elnät omfattar gränsöverskridande dimensioner. Enligt kommissionen kan medlemsstaternas varierande tillvägagångssätt, vad gäller bland annat metoderna för fastställande av nätavgifter samt smarta mätarsystem, leda till en fragmentering på den inre marknaden och göra elmarknadens funktion mindre effektiv. Åtgärder på unionsnivå kan enligt kommissionen göra elsystemet mer effektivt, främja elektrifiering och förbättra elmarknadens funktion inom hela unionen.

Statsrådets bedömning av förslagets förenlighet med subsidiaritetsprincipen

Statsrådet har till riksdagen lämnat en skrivelse (U 59/2026 rd) om förordningsförslaget. I skrivelsen anser statsrådet att förslagets förenlighet med subsidiaritetsprincipen väcker frågor framför allt när det gäller bestämmelserna om nätavgifter. Enligt statsrådets bedömning har kommissionen inte visat sådana driftstörningar på den inre marknaden eller andra gränsöverskridande problem med nätavgifter som medlemsstaterna inte skulle kunna lösa på ett

effektivt sätt på nationell nivå. I motiveringen till förslaget har kommissionen inte heller lagt fram några bevis på att den föreslagna harmoniseringen av metoderna för fastställande av nätavgifter skulle ge sådant mervärde på unionsnivå som inte kan nås inom ramen för det nuvarande regelverket.

Statsrådet anser att förslaget bör granskas också med avseende på proportionalitetsprincipen i fråga om de bestämmelser som utökar den bindande regleringen om nätavgifter på unionsnivå och som ger kommissionen befogenhet att anta delegerade akter om nätavgifter.

Statsrådet förhåller sig mycket avvaktande till befogenheten att anta delegerade akter om en gemensam struktur för nätavgifter och om harmoniserade tariffmetoder. Enligt statsrådet gäller den föreslagna befogenheten väsentliga delar av förordningen och befogenheten bör därför inte delegeras till kommissionen.

Statsrådet anser att de nationella tillsynsmyndigheternas befogenhet i elmarknadsdirektivet (direktiv (EU) 2019/944) att fastställa eller godkänna överförings- och distributionsnätsavgifterna eller metoderna för fastställande av överförings- och distributionsnätsavgifter eller båda bör ligga kvar på nationell nivå. Förslaget och de delegerade akter som eventuellt antas på grundval av förslaget bör inte leda till en situation där kommissionen faktiskt fastställer innehållet i nätavgiftsmetoderna på ett sätt som inskränker den nationella tillsynsmyndighetens befogenhet enligt direktivet.

När det gäller energibeskattningen konstaterar statsrådet att energibeskattning redan nu ingår i det nuvarande regelverket och är harmoniserad genom energiskattedirektivet som fastställer de centrala reglerna för beskattning av el och bränslen. Statsrådet anser att förslaget innehåller en ytterligare harmonisering av energibeskattningen, vilket strider mot det gällande energiskattedirektivet. Detta skulle skapa oklarhet om vilka bestämmelser som ska tillämpas.

Statsrådet anser att det under de fortsatta förhandlingarna noggrannare bör utvärderas om den föreslagna harmoniseringen ger sådant mervärde på unionsnivå som inte skulle kunna nås inom ramen för det nuvarande regelverket.

Statsrådet bedömer i fråga om bestämmelserna om energibeskattning också om förordningsförslagets rättsliga grund är lämplig. Enligt statsrådet är det inte möjligt att använda artikel 194.2 i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt (EUF-fördraget), som gäller unionens energipolitik, som rättslig grund för bestämmelserna om energibeskattning. Artikel 18c om energibeskattning gäller enligt statsrådet en harmoniserad indirekt skatt som avses i artikel 113 i EUF-fördraget.

Ålands landskapsregerings ståndpunkt till förordningsförslaget

Ålands landskapsregering har lämnat stora utskottet ett ställningstagande om förordningsförslaget. När det gäller nätavgifterna konstaterar landskapsregeringen att den inte tror att målen med förslaget uppnås genom harmonisering av nättariffer på EU-nivå eller genom att flytta befogenheter inom området från medlemsländerna till kommissionen.

Landskapsregeringen anser att beslut kopplade till nätutveckling och tariffstrukturer även i fortsättningen bör fattas på lokal nivå där kunskapen om de lokala behoven och utmaningarna är störst. Den ställer sig därför kritisk till ökningen av kommissionens befogenheter att anta delegerade akter om EU-gemensamma strukturer för nätavgifter och tariffmetoder. Samtidigt stöder landskapsregeringen i princip nätavgifter som främjar flexibilitet, efterfrågeflexibilitet och effektiv användning av elsystemet, men anser att förordningen bör ge medlemsstaterna tillräckligt manöverutrymme för att ta hänsyn till nationella förhållanden och att förordningen inte ska bli onödigt detaljerad.

När det kommer till energibeskattning betonar landskapsregeringen vikten av att EU-reglering inte ska försämra förutsättningarna för perifera områden eller energiintensiv verksamhet.

UTSKOTTETS ÖVERVÄGANDEN

Inledning

(1) Riksdagen har med stöd av protokoll nr 2 om tillämpning av subsidiaritets- och proportionalitetsprinciperna, fogat till fördraget om Europeiska unionen och fördraget om Europeiska unionens funktionssätt, rätt att övervaka att subsidiaritetsprincipen följs och lämna ett motiverat yttrande till EU:s institutioner med skälen till att den anser att det förslag som granskas inte är förenligt med subsidiaritetsprincipen.

(2) I enlighet med subsidiaritetsprincipen i artikel 5.3 i fördraget om Europeiska unionen (EU-fördraget) ska unionen på de områden där den inte har exklusiv befogenhet vidta en åtgärd endast om och i den mån som målen för den planerade åtgärden inte i tillräcklig utsträckning kan uppnås av medlemsstaterna och därför, på grund av den planerade åtgärdens omfattning eller verkningar, bättre kan uppnås på unionsnivå. Stora utskottet konstaterar att det aktuella förordningsförslaget omfattas av unionens och medlemsstaternas delade befogenhet.

Granskning av förslaget

(3) Stora utskottet anser att en kostnadseffektiv utveckling av elnäten, främjande av elektrifieringen, investeringar i ren energi, digitalisering och flexibilitet i elsystemet är viktiga mål. Enligt utskottet är det också i princip bra med bestämningsgrunder för nätavgifter som främjar flexibilitet och effektiv användning av elsystemet. Utskottet anser dock att lagstiftningen bör lämna medlemsstaterna ett tillräckligt handlingsutrymme för att beakta nationella omständigheter och att lagstiftningen inte bör vara onödigt detaljerad.

(4) Stora utskottet konstaterar att förordningens bestämmelser om nätavgifter är problematiska med tanke på subsidiaritetsprincipen. Stora utskottet anser att kommissionen inte visat på sådana driftstörningar på den inre marknaden eller andra gränsöverskridande problem med nätavgifter som medlemsstaterna inte skulle kunna lösa på ett effektivt sätt på nationell nivå. I motiveringen till förslaget har kommissionen inte heller lagt fram några bevis på att den föreslagna

harmoniseringen av metoderna för fastställande av nätavgifter skulle ge sådant mervärde på unionsnivå som inte kan nås inom ramen för det nuvarande regelverket.

(5) Det nuvarande regelverket innefattar redan centrala unionsprinciper om planering av nätavgifter. Däremot är det främst de nationella tillsynsmyndigheterna som ska fastställa hur den ekonomiska regleringen av nätavgifterna och nätverksamheten i detalj ska genomföras, med beaktande av medlemsstaternas olika elsystem, nätmiljöer och regleringssystem.

(6) Stora utskottet konstaterar att fastställandet av metoder som ska tillämpas på nätavgifter kräver att regionala och lokala förhållanden beaktas. Stora utskottet uppmärksammar att byrån för samarbete mellan energitillsynsmyndigheter (Acer) i sin rapport om fastställandet av nätavgifter har understrukit att det inte finns en enda välfungerande lösning för planering av nätavgifter i alla medlemsstater, utan att ändamålsenlig praxis kan variera enligt medlemsstat på grund av skillnaderna mellan olika elsystem och de nationella skillnaderna. Enligt Acer ska de nationella tillsynsmyndigheterna kunna utvärdera de mest ändamålsenliga lösningarna i respektive nationell miljö.

(7) Stora utskottet anser att förslaget bör bedömas närmare också med avseende på proportionalitetsprincipen när det gäller regleringen av nätavgifterna, inklusive förslagen till befogenheter att anta delegerade akter. Eftersom det inte har gjorts någon konsekvensbedömning av förslaget och alternativa tillvägagångssätt inte har jämförts, är det delvis oklart om det valda regleringssättet och dess detaljnivå är nödvändiga för att målen för förslaget ska nås.

(8) Stora utskottet anser att det är viktigt att de valda metoderna att nå målen med förslaget är ändamålsenliga och ger ett tydligt europeiskt mervärde. Det bör göras en noggrann utvärdering av om en mer detaljerad harmonisering på unionsnivå av nätavgifterna och metoderna för fastställande av den ersättning som de systemansvariga får är den effektivaste och ändamålsenligaste metoden att hejda kostnaderna för elsystemet och främja elektrifiering och kostnadseffektiv användning av elnät.

(9) När det gäller energibeskattningen påpekar stora utskottet att det föreslås ändringar i den redan harmoniserade energibeskattningen. Det nuvarande energiskattedirektivet gör det redan möjligt för medlemsstaterna att tillämpa reducerade skattesatser på el och beskatta el lindrigare än fossilgas. Därför anser stora utskottet att det inte är klart att de bestämmelser om harmonisering av energibeskattningen som ingår i förordningsförslaget ger ett sådant mervärde på unionsnivå som inte kan uppnås inom ramen för det nuvarande regelverket. Stora utskottet anser därför att förslaget är problematiskt med tanke på subsidiaritetsprincipen också i fråga om bestämmelserna om energibeskattning. Enligt utskottet bör frågorna om energibeskattningens nivå och struktur och förhållandet mellan skattesatserna i första hand regleras inom ramen för energiskattedirektivet.

(10) När det gäller bestämmelserna om energibeskattning uppmärksammar stora utskottet också den rättsliga grunden för förordningsförslaget. Förslagets rättsliga grund är artikel 194.2 om unionens energipolitik i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt (EUF-fördraget). Enligt kommissionen är syftet med bestämmelserna om beskattning att stödja elektrifiering och minska användningen av fossila bränslen som en del av förslagets allmänna mål för att minska

elräkningarna och kostnaderna för energisystemet. Kommissionen anser att arten av bestämmelserna om beskattning är energipolitisk och utgör åtgärder som stöder genomförandet av förslagets huvudsakliga mål och att bestämmelserna därför kan godkännas som underordnade delar av förslaget baserat på artikel 194.2 i EUF-fördraget.

(11) Stora utskottet anser att de föreslagna ändringarna på energibeskattningens område, som begränsar medlemsstaternas möjligheter att fastställa ändamålsenliga skattenivåer och en ändamålsenlig beskattningsstruktur, gäller centrala delar av och principer för energibeskattningen. Förordningsförslaget verkar utifrån dess innehåll inte på ett tydligt sätt ha ett enda huvudsakligt syfte, det vill säga att få energimarknaden att fungera bättre, utan en väsentlig del av förslaget gäller i betydande utsträckning beskattning. Stora utskottet anser att artikel 18c om elbeskattning gäller en sådan harmoniserad indirekt skatt som avses i artikel 113 i EUF-fördraget och att artikel 194.2 i EUF-fördraget därför inte kan användas som rättslig grund för bestämmelserna om energibeskattning.

FÖRSLAG TILL BESLUT

Stora utskottets förslag till beslut:

Stora utskottet föreslår att riksdagen godkänner följande motiverade yttrande enligt protokoll nr 2 om tillämpning av subsidiaritets- och proportionalitetsprinciperna, fogat till EU-fördragen:

> *Riksdagen anser på de grunder som anges i stora utskottets betänkande StoUB 2/2026 rd att kommissionens förslag till Europaparlamentets och rådets förordning om ändring av förordning (EU) 2019/943 vad gäller framtidssäkring av elräkningar i unionen, genom att minska systemkostnaderna och främja elektrifiering och digitalisering, i den form det har lagts fram strider mot subsidiaritetsprincipen.*

Betänkande StoUB 2/2026 rd

Helsingfors 21.10.2026

I den avgörande behandlingen deltog

ordförande Sinuhe Wallinheimo saml
1. vice ordförande Laura Huhtasaari saf
2. vice ordförande Pinja Perholehto sd
medlem Juho Eerola saf
medlem Ritva Elomaa saf
medlem Pertti Hemmilä saml
medlem Ville Kaunisto saml
medlem Teemu Keskisarja saf
medlem Mika Lintilä cent
medlem Helena Marttila sd
medlem Jouni Ovaska cent
medlem Susanne Päivärinta saml
medlem Antti Rinne sd
medlem Onni Rostila saf
medlem Arto Satonen saml
medlem Eerikki Viljanen cent
ersättare Inka Hopsu gröna
ersättare Aleksi Jäntti saml
ersättare Antti Kangas saf
ersättare Jani Mäkelä saf
ersättare Anders Norrback sv
ersättare Mika Riipi cent.

Sekreterare var

utskottsråd Kaisa Männistö.